

Sygn. akt I ACa 291/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 lipca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Magdalena Pankowiec (spr.)
Sędziowie	:	SA Elżbieta Bieńkowska SA Jadwiga Chojnowska
Protokolant	:	Urszula Westfal

po rozpoznaniu w dniu 25 lipca 2013 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **K. D.**

przeciwko (...) **Spółce z o.o. w Z.**

o stwierdzenie nieważności lub uchylenie uchwał

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 19 listopada 2012 r. sygn. akt V GC 55/12

I. zmienia zaskarżony wyrok:

a) **w punkcie I w ten sposób, że stwierdza nieważność uchwał nr (...)Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników (...) z ograniczoną odpowiedzialnością w Z. z dnia 14 maja 2012 r.;**

b) **w punkcie II w ten sposób, że zasądza od pozwanej na rzecz powódki 4.360 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;**

II. zasądza od pozwanej na rzecz powódki 1.270 zł tytułem zwrotu kosztów instancji odwoławczej;

III. nakazuje ściągnąć od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Olsztynie 3.000 zł tytułem brakujących kosztów sądowych.

UZASADNIENIE

K. D. wniosła o stwierdzenie nieważności uchwał nr: (...) z dnia 14 maja 2012 r., podjętych przez Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników spółki (...) Sp. z o.o. w Z.. W uzasadnieniu wskazała, że zaskarżone uchwały, dotyczące pozbawienia wspólników spółki prawa pierwszeństwa w nabyciu udziałów przeznaczonych do zbycia, nie zostały podjęte jednomyślnie, zgodnie z wymogiem zawartym w art. 246 § 3 k.s.h. Powódka zgłosiła również żądanie ewentualne, w którym domagała się uchylecia tych uchwał jako sprzecznych z dobrymi obyczajami i podjętych w celu jej pokrzywdzenia.

Pozwana spółka wniosła o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 19 listopada 2012 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie oddalił powództwo i zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 720 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd I instancji ustalił, że powódka jest wspólnikiem pozwanej spółki, w której posiada 33 udziały, stanowiące 33% kapitału zakładowego. Pismem z 14 lutego 2012 r. powódka oświadczyła, że mając na względzie dobro i interes spółki, jest gotowa do sprzedania spółce (...) S.A. posiadanych udziałów po ich wartości nominalnej oraz że rezygnuje z prawa pierwszeństwa w nabyciu udziałów należących do pozostałych wspólników pod warunkiem jednoczesnego złożenia zgodnych oświadczeń woli przez pozostałych wspólników spółki i nabycia przez (...) S.A. wszystkich udziałów w spółce w terminie do 31 marca 2012 r. W związku z tym, że w spółce istnieje konflikt pomiędzy udziałowcami, aby przygotować sprzedaż udziałów, wspólnicy posiadający większość udziałową zaproponowali zmianę umowy spółki przez wykreślenie prawa pierwszeństwa. Miało to na celu zapobieżenie ewentualnemu przejmowaniu udziałów pozostałych wspólników z wykorzystaniem prawa pierwszeństwa. W dniu 14 maja 2012 r. odbyło się Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników (...) Sp. z o.o. Na zgromadzeniu tym podjęto uchwałę nr (...), mocą której zmieniono treść umowy spółki poprzez uchylenie § 13 umowy stanowiącego o prawie pierwszeństwa w nabyciu udziałów przeznaczonych do zbycia. Na tym samym zgromadzeniu podjęto uchwałę nr (...), którą przyjęto tekst jednolity umowy spółki. Za podjęciem uchwał głosowało dwóch wspólników reprezentujących łącznie 67% kapitału zakładowego. Pełnomocnik powódki zgłosił sprzeciw do uchwał.

W dniu 19 czerwca 2012 r. odbyło się kolejne Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników pozwanej. Podjęto na nim uchwałę, w której każdy ze wspólników (w tym powódka) wyraził zgodę na dokonanie sprzedaży posiadanych przez siebie udziałów na rzecz (...) S.A. lub ich wniesienia aportem do tej spółki.

W piśmie z 15 października 2012 r. powódka wskazała, że uzyskała informacje o zbyciu udziałów przez J. A. bez umożliwienia jej skorzystania z pierwszeństwa nabycia oraz bez zgody spółki. Zażądała uznania, że umowa sprzedaży jest nieważna i bezskuteczna względem jej osoby oraz przedstawienia przez J. A. warunków, na jakich doszło do zawarcia umowy i przystąpienia do zawarcia umowy na tych samych warunkach z powódką. Powódka ostatecznie nie sprzedała swoich udziałów na rzecz (...) S.A.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał powództwo za niezasadne.

Sąd oparł swe rozstrzygnięcie na poglądzie wyrażonym w wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 15 maja 2008 r. (sygn. V ACa 163/08, Lex nr 469966), w którym przyjęto, że wynikające z art. 246 § 3 k.s.h. pojęcie „praw udziałowych” dotyczy wyłącznie wskazanych w art. 174 § 3 k.s.h. „udziałów uprzywilejowanych”. Zaskarżone przez powódkę uchwały nie dotyczą tak rozumianych praw udziałowych. W rezultacie zgoda powódki na podjęcie tych uchwał nie była wymagana. Sąd podkreślił przy tym, że gdyby uznać, iż w art. 246 § 3 k.s.h. chodzi o wszystkie uprawnienia wspólników, przysługujące im z mocy ustawy lub umowy w takim samym zakresie - mogłoby to doprowadzić do paraliżu działalności spółki przez pojedynczych wspólników.

W ocenie Sądu nie zasługiwało na uwzględnienie również żądanie ewentualne, bowiem powódka nie wykazała, że zaskarżone uchwały są sprzeczne z dobrymi obyczajami i mają na celu pokrzywdzenie jej jako wspólnika.

W apelacji od tego wyroku powódka zarzuciła:

1. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez oparcie istotnych ustaleń faktycznych wyłącznie na zeznaniach M. R., z pominięciem dowodów wnioskowanych przez powódkę,
2. naruszenie art. 328 § 2 w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. przez brak należytego uzasadnienia faktycznego wyroku, a w szczególności niewyjaśnienie dlaczego Sąd I instancji ograniczył się do analizy stanowiska pozwanej, a nie odniósł się do stanowiska powódki i dlaczego w postępowaniu dowodowym ograniczył się do przesłuchania świadka strony pozwanej - M. R., dając w całej rozciągłości wiarę jego zeznaniom, a odmówił wiarygodności i mocy dowodowej dokumentom przedstawionym przez powódkę,
3. naruszenie art. 217 § 1 k.p.c. przez niedopuszczenie dowodu z przesłuchania powódki w charakterze strony, pomimo, że zachodziła ku temu potrzeba,
4. naruszenie art. 246 § 3 k.s.h. poprzez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że zaskarżone uchwały nie stanowią uszczuplenia prawa udziałowego powódki jako współnika oraz na utożsamieniu pojęcia praw udziałowych z pojęciem praw przyznanych osobiście poszczególnym współnikom, a następnie z pojęciem „szczególnych korzyści” i „udziałów uprzywilejowanych”,
5. naruszenie § 13 w zw. z § 11 ust. 1 umowy spółki poprzez pominięcie treści mówiącej o tym, że zgoda na zbycie udziałów i prawo pierwszeństwa współników w ich nabyciu **sa od siebie niezależne**,
6. **naruszenie** art. 249 § 1 k.s.h. poprzez jego nie zastosowanie w sprawie,
7. naruszenie art. 5 k.c. poprzez pominięcie, że za uwzględnieniem powództwa przemawiają zasady współzycia społecznego, wyrażające potrzebę zapewnienia ochrony praw współnika mniejszościowego.

Z uwagi na powyższe powódka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez stwierdzenie nieważności uchwał; ewentualnie przez ich uchylenie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja była zasadna.

Skarżąca trafnie wskazała na naruszenie art. 246 § 3 k.s.h., skutkiem czego bezprzedmiotowe było ustosunkowywanie się do pozostałych zarzutów apelacji.

Artykuł 246 § 3 k.s.h. stanowi, że uchwała zmieniająca umowę spółki, zwiększająca świadczenia współników lub uszczuplająca prawa udziałowe bądź prawa przyznane osobiście poszczególnym współnikom, wymaga zgody wszystkich współników, których dotyczy. Prawa udziałowe są to wszelkie prawa, które wiążą się z posiadaniem udziałów w spółce. Do podstawowych praw udziałowych zalicza się prawo głosu na zgromadzeniu współników, prawo do dywidendy, prawo do zbycia udziału, czy prawo do uczestniczenia w podziale kwoty likwidacyjnej. Prawa udziałowe każdego współnika są co do zasady równe (art. 20 w zw. z art. 174 § 1 k.s.h.). Zasada równości nie ma jednak charakteru absolutnego. Kodeks spółek handlowych wprowadza bowiem możliwość uprzywilejowania udziałów (art. 174 § 2 – 4 k.s.h.) oraz uprzywilejowania konkretnego współnika (art. 159 k.s.h.). Zaskarżone uchwały dotyczą prawa pierwszeństwa w nabyciu udziałów przeznaczonych do zbycia. Postanowienie umowne, w którym to prawo zostało uregulowane, w zestawieniu z § 11 umowy, dotyczącym zgody na zbycie udziałów, jest typową dla obrotu gospodarczego regulacją mającą na celu przeciwdziałanie przystąpieniu do spółki osób trzecich. Takie postanowienie, podobnie jak samo uzależnienie dopuszczalności zbycia udziałów od zgody spółki, pozwala na kontrolę składu personalnego organu właścicielskiego spółki. Z tego też zapewne względu, prawo pierwszeństwa przyznano każdemu współnikowi pozwanej spółki i pozostaje ono jego prawem udziałowym.

Z jednoznacznego brzmienia art. 246 § 3 k.s.h. wynika, że zgoda danego współnika wymagana jest w przypadku, gdy uchwała dotyczy zarówno uszczuplenia praw przyznanych osobiście temu współnikowi (art. 159 k.s.h.), jak i jego praw udziałowych. W rezultacie uchwała pozbawiająca współnika przyznanego mu w umowie spółki pierwszeństwa

nabycia udziałów, w odniesieniu do udziałów przeznaczonych do zbycia, wymaga jego zgody. Odmiennie stanowisko wyrażone przez Sąd Apelacyjny w Katowicach, w wyroku z 15 maja 2008 r., nie zasługuje zatem na aprobatę. Można założyć, że opiera się ono na brzmieniu art. 237 § 3 kodeksu handlowego będącego poprzednikiem analizowanego przepisu k.s.h. W art. 237 § 3 k.h. była mowa jedynie o uchwałach zmieniających umowę spółki, zwiększających świadczenia wspólników lub uszczuplających prawa przyznane osobiście poszczególnym wspólnikom. Przepis ten nie wymieniał natomiast uchwały dotyczącej zmiany umowy spółki uszczuplającej prawa udziałowe. Do tej kwestii szczegółowo odniósł się Sąd Najwyższy wyjaśniając, że obowiązujące brzmienie art. 246 § 3 k.s.h. było reakcją na kontrowersję, która wyłoniła się na tle art. 237 § 3 k.h., a która sprowadzała się do pytania, czy prawa przyznane osobiście wspólnikowi to tylko uprawnienia związane z jego osobą, czy także uprawnienia przysługujące mu jako udziałowcowi spółki na tych samych zasadach co innym wspólnikom. Na tak postawione pytanie odpowiedzi udzielił sam ustawodawca. Mianowicie, wymieniając, obok uchwały dotyczącej zmiany umowy spółki uszczuplającej prawa przyznane osobiście poszczególnym wspólnikom, uchwałę dotyczącą zmiany umowy spółki uszczuplającą prawa udziałowe, sprzeciwił się on tendencji do uznawania za prawa przyznane osobiście uprawnień przysługujących wspólnikowi jako udziałowcowi spółki na tych samych zasadach co innym wspólnikom oraz poddał oba rodzaje uchwał takiemu samemu reżimowi prawnemu, tj. uzależnił ich podjęcie od zgody wszystkich wspólników, których one dotyczą. Sąd Najwyższy odniósł się także wprost do poglądu wyrażonego przez Sąd Apelacyjny w Katowicach wskazując, że przedstawiona przez ten Sąd wykładnia art. 246 § 3 k.s.h. nadaje się do rozpatrywania jedynie jako postulat de lege ferenda (por. uzasadnienie wyroku z 7 maja 2010 r., III CSK 246/09, Biul. SN 2010/10/13 oraz uzasadnienie wyroku z 12 maja 2005 r., V CK 562/04, OSNC 2006/4/70).

Podsumowując, art. 246 § 3 k.s.h. dotyczy także uprawnień wspólnika przysługujących mu jako udziałowcowi spółki na tych samych zasadach co innym wspólnikom. Do takiej kategorii uprawnień zalicza się natomiast prawo pierwszeństwa w nabyciu udziałów przeznaczonych do zbycia. W rezultacie do podjęcia zaskarżonej uchwały wymagana była zgoda wszystkich wspólników. Brak tej zgody skutkuje nieważnością uchwały (art. 252 § 1 k.s.h.), a w konsekwencji także nieważnością drugiej w kolejności uchwały podjętej na zgromadzeniu wspólników w dniu 14 maja 2012 r. (nr 2/05/2012) w przedmiocie przyjęcia jednolitego tekstu umowy spółki, w którym wyeliminowany został zapis o prawie pierwszeństwa nabycia udziałów.

Można mieć wprawdzie wątpliwości co do czystości intencji działań powódki, która dwukrotnie sama zgłaszała gotowość (wspólnego) zbycia udziałów, a następnie domagała się umożliwienia jej skorzystania z prawa pierwszeństwa w stosunku do udziałów zbytych w wykonaniu wcześniejszego porozumienia przez innego wspólnika, jednak nie podlegało to badaniu w niniejszej sprawie. Byłoby to zresztą bezprzedmiotowe, w sytuacji gdy powoływanie się na nieważność czynności prawnej (tutaj uchwały wspólników spółki) nie może być uznane za czynienie użytku z prawa podmiotowego w sposób niezgodny z zasadami współżycia społecznego. Innymi słowy dochodzenie stwierdzenia przez sąd nieważności czynności prawnej nie podlega ocenie na podstawie art. 5 k.c. (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z 10 października 2002 r., V CK 370/02, OSNC 2004/2/21).

Jeśli zaś chodzi o oświadczenie z 15 marca 2013 r. (k. 363), to przyjmując nawet, że pochodzi ono od powódki (oświadczenie zostało złożone w formie kopii niepoświadczonych za zgodność z oryginałem), należy stwierdzić, że dotyczy ono wyłącznie „zrzeczenia się” (nieskorzystania) prawa pierwszeństwa w odniesieniu do konkretnej transakcji zbycia udziałów, nie jest natomiast zrzeczeniem się ex post prawa pierwszeństwa zagwarantowanego w umowie spółki (prawa udziałowego).

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., Sąd Apelacyjny orzekł jak w punkcie I a) sentencji stwierdzając nieważność obu uchwał.

O kosztach procesu za obie instancje Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu. Na koszty procesu powódki poniesione w postępowaniu pierwszoinstancyjnym złożyła się opłata od pozwu w wysokości 4.000 zł oraz wynagrodzenie pełnomocnika ustalone w kwocie minimalnej 360 zł – na podstawie § 10 ust. 1 pkt 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez

radcę prawnego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.). Na koszty procesu powódki w postępowaniu odwoławczym złożyła się opłata od apelacji w wysokości 1.000 zł oraz wynagrodzenie pełnomocnika ustalone w kwocie minimalnej 270 zł – na podstawie § 10 ust. 1 pkt 21 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

W punkcie III wyroku rozliczono również część opłaty sądowej od apelacji, od której powódka została zwolniona, w wysokości 3.000 zł. Na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w zw. z art. 98 k.p.c. ww. kwotę nakazano ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa od pozwanej.